

LUTHEROVA DEKÁDA 2013

Viera a skutky

10. Viera pokladaná a počítaná za spravodlivosť

„I uveril Hospodinu a On mu to počítal za spravodlivosť.“ (1M 15, 6)

„... spravodlivý zo svojej viery bude žiť.“ (Ab 2, 4)

„Zjavuje sa v ňom zaiste spravodlivosť Božia z viery pre vieru, ako je napísané: Spravodlivý bude žiť z viery.“ (R 1, 17)

Božia spravodlivosť – reformačný objav R 1, 17

Reformačný objav Martina Luthera sa týkal nového pochopenia R 1, 17 o Božej spravodlivosti. Reformátor hľadal odpoveď na otázku: Ako nájdem milostivého Boha? Spravodlivého Boha spočiatku chápal ako toho, ktorý spravodlivo súdi a trestá človeka za jeho hriechy. Takéto poňatie Božej spravodlivosti vedie človeka ku konaniu podľa zákona, aby sa svojimi skutkami dopracoval k vlastnej spravodlivosti, aby nebol Bohom odsúdený. Človek však nikdy zo svojich vlastných síl nedosiahne taký stav, aby mohol byť uznaný Bohom za spravodlivého. Lebo kto by chcel dospieť k spásu cestou dodržiavania zákona, ten musí vyplniť úplne celý zákon. Lebo každý, kto sa previní čo i len proti jednému prikázaniu z Božieho zákona je vinný, odsúdený a zlorečený (G 3, 10). Predstavme si, čo by nám pomohlo, keby sme celý život jazdili bez nehôd, nikoho nezranili, nič nepoškodili, no stačilo by, že by sme raz prešli autom na červenú. Nielenže by sme prišli o vodičský preukaz, ale dostali by sme aj pokutu. Nič by nám nepomohlo, ak by sme namietali, že sme nikdy nič neukradli, že poctivo platíme dane, že sme k iným spravodliví, že harmonicky žijeme v rodine, že sme dosiaľ nespôsobili nijakú nehodu, atď. Kto by si chcel získať spravodlivosť u Boha vlastnou spravodlivosťou, musel by vyplniť celý zákon, t. j. musel by dokonale žiť podľa Božej vôle po celý svoj život.

Je ale možné milovať spravodlivého Boha, ktorý súdi a trestá hriešnika? Táto otázka trápila aj nášho reformátora, ktorý neskôr objavil oslobodzujúce evanjelium, že Božia spravodlivosť, to nie je spravodlivosť, ktorou Boh súdi a trestá človeka, ale spravodlivosť, ktorú Boh zadarmo pripočítava hriešnemu človeku, spravodlivosť, ktorou Boh ospravedľňuje hriešnika. Božia spravodlivosť – to je vlastne láska k hriešnikovi – Božie omilostenie hriešnika bez jeho zásluh! Božia spravodlivosť pripočítaná hriešnikovi je teda výlučným Božím darom – je to Božia milosť! Nie vlastná spravodlivosť – ľudské výkony robia človeka spravodlivým pred Bohom, ale Božia spravodlivosť ho robí spravodlivým. Martin Luther túto Božiu spravodlivosť, ktorá je zdarma pripočítaná človeku a ktorou Boh ospravedľňuje hriešnika, inak nazýva aj Kristova spravodlivosť alebo „pasívna“ spravodlivosť, pretože človek ju prijíma zdarma, bez toho, aby sa o ňu nejakým spôsobom pričínil. V jednom zo svojich spisov (O slobode kresťana) Luther Božiu spravodlivosť vysvetľuje na príklade manželstva ako radostnú výmenu: Ježiš Kristus ako ženích berie na seba všetko, čo má Jeho nevesta – samý hriech, zatiaľ čo hriešny človek dostáva Kristovu spravodlivosť a odpustenie hriechov.

Ospravedľňujúca viera

Odpustenie hriechov, ospravedlnenie pred Bohom a život človek dosahuje z milosti pre Krista vierou. Ospravedľňujúca a život dávajúca viera – to nie je iba historická známosť, ale viera ako dôvera v Pána Boha, ktorá sa celkom spolieha na Božie zaslúbenia. Ospravedľňujúca viera „znamená chcieť a prijať ponúkané zaslúbenie o odpustení hriechov a o ospravedlnení“ (Obrana AV, IV. článok O ospravedlnení). Nestačí teda len veriť – vedieť, že sa Pán Ježiš narodil, že trpel, zomrel a vstal z mŕtvych, ale treba s vierou – dôverou prijať, že Ježiš Kristus to urobil kvôli mne, aby mňa ospravedlnil a že k tejto Kristovej obeti nemôžem nič prikladať, len sa celkom s dôverou spoľahnúť na to, čo On urobil pre mňa. Aká je skutočná viera a aké požehnanie z nej vyplýva nás učí starozmluvný príklad Abraháma, ktorý „uveril“ Hospodinovi, t. j. dôveroval Hospodinovi,

celkom sa spoľahol na Nehu, na Jeho sľuby o početnom potomstve a o krajine, ktorú mu sľúbil dať. Pojem „spravodlivosť“ v súvislosti s Abrahámom pritom nie je vyjadrením jeho morálnej povahy – mravnej dokonalosti, ale Abrahámovho správneho – verného postoja voči Bohu. Aj v Neh 9, 1 – 8 je Abrahámová viera v Hospodina vykladaná ako „vernosť“ voči Pánu Bohu, ako Abrahámovo spoľahnutie sa na Božie sľuby, že sa iste splnia, a pre túto dúfanlivú vieru Pán Boh mohol s Abrahámom uzavrieť zmluvu a darovať mu milostivo účasť na Božích zaslúbeniach.

Jedine milosťou, jedine vierou (sola gratia, sola fide)

„... spravodlivý z viery bude žiť“ (Ab 2, 4). Tieto slová z Abakuka sú citované až trikrát v Novej zmluve: v R 1, 17; G 3, 11 a Žid 10, 38. Na tomto starozmluvnom výroku stojí aj učenie našej cirkvi o ospravedlnení z viery. „Tu sa po prvýkrát hovorí, že ľudia sú z viery spravodliví, keď veria, že Boh je milostivý, a že táto viera oživuje, pretože táto viera plodí v srdci pokoj, radosť a večný život“ (Obrana AV, 4. článok O ospravedlnení). Abakuka tak možno pokladať za „starého otca reformácie“. Človek nie je spasený zo skutkov zákona – plnením Zákona, Božích príkazov, ale jedine z milosti, jedine vierou v Krista.

Skutky a viera

Verš o Abrahámovej viere je interpretovaný v Novej zmluve na dvoch miestach: v R 4 a v Jak 2, 14 – 26 a to zakaždým s iným dôrazom. Kým apoštol Pavel v R 4 vyzdvihuje dôležitosť Abrahámovej viery a stavia ju do kontrastu so skutkami pri dodržiavaní zákona (por. Gal 3, 6), apoštol Jakub poukazuje na nerozlučiteľnosť viery a skutkov, totiž, že „viera bez skutkov je mŕtva“. Toto tvrdenie Jakub podopiera prípadom veriaceho Abraháma – jeho skutkom z viery – obetovaním Izáka (Jk 2, 21 – 23).

Dobré skutky nemožno oddeliť od viery. Dobré skutky sú prirodzeným dôsledkom viery – sú ovocím spasiteľnej viery v Krista, pričom človek ich robí úprimne, bez vedľajších motívov – s úmyslom zaslúžiť si nimi spasenie. V tejto súvislosti je dôležitým bodom učenia o ospravedlnení správne rozlišovanie zákona a evanjelia. Kým zákon obviňuje, usvedčuje hriešnika, evanjelium – dobrá zvesť o Božej spravodlivosti, ktorá je človeku zdarma pripočítaná, a ktorú človek vierou prijíma, mu dáva ospravedlnenie a život. Aj keď zákon a evanjelium treba od seba rozlišovať, nie je správne ich od seba oddeľovať (O vzťahu viery a dobrých skutkov, resp. zákona a evanjelia, pojednávajú ďalšie články AV: IV. článok O novej poslušnosti a XX. článok O viere a dobrých skutkoch).

Učenie o ospravedlnení vierou v Krista tak nenahráva morálnemu úpadku, ako sa kedysi domnievali protivníci kresťania zo židovstva v časoch apoštola Pavla, ale, naopak, uvádza človeka do správneho pomeru k Bohu a k blíznym. Učenie o ospravedlnení vierou neznamená to, že by Bohu nezáležalo na tom, ako žijeme, ale to, že bez Kristovej milosti pred Ním nemôžeme obstáť. Brunner to ilustruje na príklade dvoch ľudí vo vlaku: Jeden robí čosi rozumné, druhý nezmyselné. Ľudsky povedané: Jeden je dobrý – spravodlivý, druhý zlý – nespravodlivý. Keď však na vlakovej stanici pozrú von z okna, zistia, že sedia vo vlaku, ktorý ide nesprávnym smerom. A to je oveľa dôležitejšie, ako to, čo vo vlaku títo dvaja páni robili. Spoliehanie sa na seba, pohrdnutie Kristovou obeťou, nedôvera voči tomu, čo pre nás Boh z lásky urobil, je hriech. Je to nasadnutie do vlaku, ktorý ide nesprávnym smerom – preč od Boha. Nie na našu vlastnú dokonalosť sa máme spoliehať – na ľudské výkony, lebo do Božieho kráľovstva sa vstupuje z milosti – pre to, čo Boh urobil v Kristovi a čo vo viere – v dôvere máme prijať bez toho, aby sme ku Kristovej obeti ešte niečo prikladali, totiž naše skutky.

Doc. ThDr. Sidonia Horňanová, PhD.